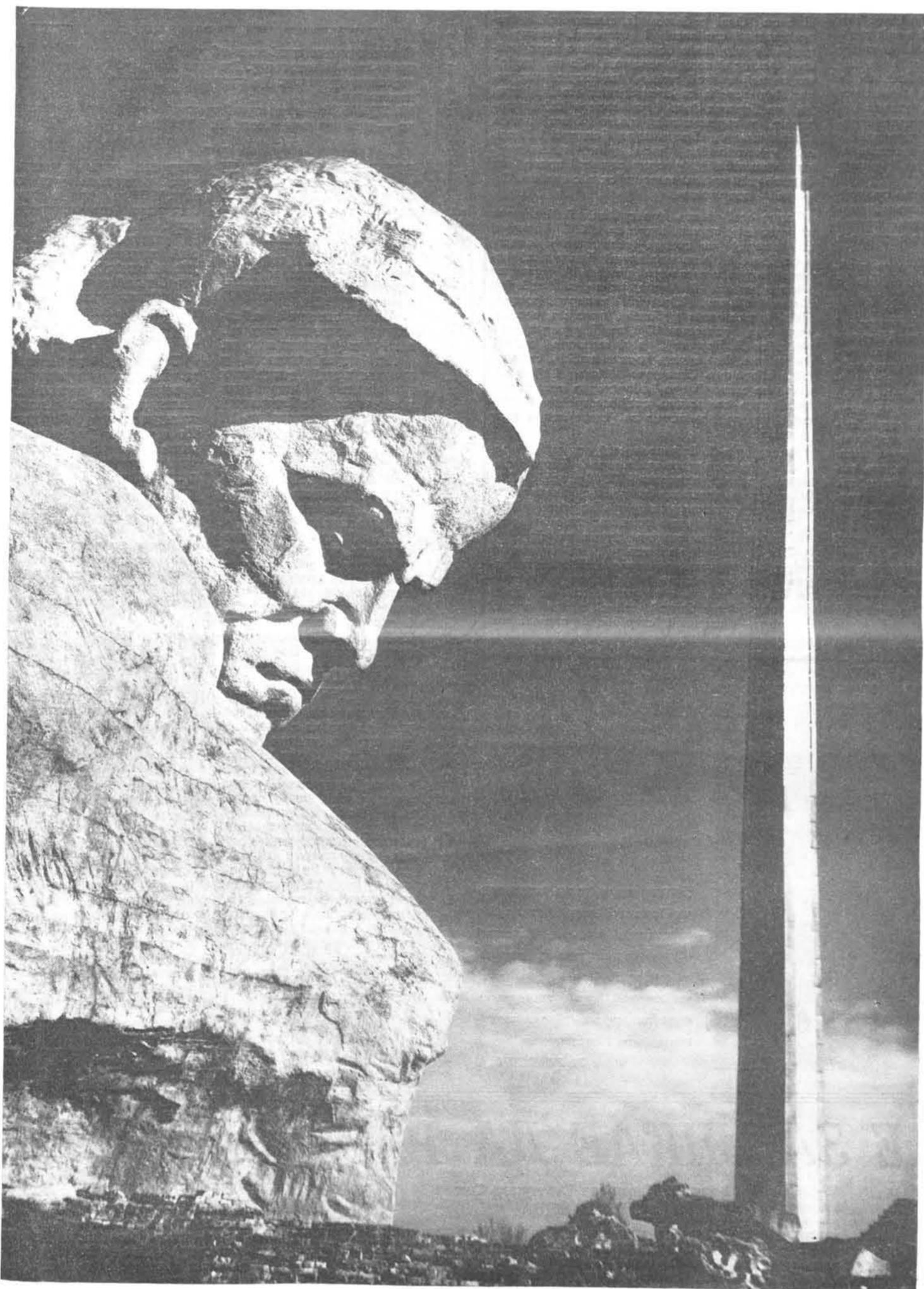

Голас Радзімы

11 мая 1978 г.
№ 19 (1537)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 22-і
Цана 2 кап.

У Брэсцкай крэпасці-героі.

Фота Г. БАГАВАРАВА.

9-га мая,
у Дзень Перамогі,
успомніце, людзі:
мужнасцю
бязмежнай,
пакутамі
нясцерпнымі,
крывёю мільёнаў
адстаялі мы
незалежнасць
Радзімы
і выратавалі свет
ад фашысцкага
рабства.

ВОРАГ НІДЗЕ НЕ ВЕДАЎ СПАКОЮ

[«Вайна народная»]

стар. 4

НЕ ЗАБЫВАЦЬ УРОКІ ВАЙНЫ

[«Мінулае заклікае да раззбраення»]

стар. 2—3

**ПЕРАМОГА ПАЧЫНАЛАСЯ
З ВЕРНАСЦІ ІДЭЛАМ**

[«Яе вялікасць праўда»]

стар. 7

хатняй жывёлы, будуюць і рамонтуюць жыллі вяскоўцаў сельскія камбінаты і брыгады камунальнага абслугоўвання. За апошнія два гады яны выканалі заказу на дзвесце з лішнім тысяч рублёў.

НОВЫ ЗАВОД

Будаўніцтва новага заводу пачата ў Пінску. Ён будзе выпускаць карпусы і бранзалеты для ручных гадзіннікаў. Праектная магутнасць прадпрыемства разлічана на пяць мільёнаў вырабаў з нержавеючай сталі, а таксама храміраваных і пазалочаных. Першая чарга ўвойдзе ў строй у будучым годзе.

РОСПІСЫ НА БУДЫНКАХ

Манументальныя мазаічныя роспісы ўпрыгожваюць комплекс будынкаў у мікрараёне Усход-1, якія замыкаюць Ленінскі праспект з боку Маскоўскай шашы.

Комплекс складаецца з чатырох 16-павярховых дамоў, аб'яднаных у адзін закончаны архітэктурны ансамбль, гандлёвага цэнтра, прадпрыемстваў грамадскага харчавання і бытавога абслугоўвання. Мастакі выконваюць не толькі знешняе дэкаратыўна-мастацкае афармленне будынкаў, але і іх інтэр'еры.

ВОЗЕРА НА БРАГІНЦЫ

У вярхоўі невялікай рэчкі Брагінка ў Лоеўскім раёне хутка расквіецца

Растуць магутнасці завода «Гомсельмаш» — аднаго са старэйшых прадпрыемстваў рэспублікі. Будуюцца карпусы новых цэхаў, бытавыя памяшканні для рабочых, жылыя дамы. Штогод завод выдаткоўвае на гэтыя мэты мільённыя сродкі. **НА ЗДЫМКУ:** мантаж перакрыцця новага блока цэхаў.

Днепра-Брагінскае вадасховішча. Яно будзе адным з буйнейшых на Гомельшчыне. Яго плошча 968 гектараў.

Новае вадасховішча дазволіць увільготніць і арасіць землі ў басейнах рэк Брагінка і Пясчанка. Днепра-Брагінскае вадасховішча — складанае гідратэхнічнае збудаванне. У яго ўваходзяць помпавая станцыя, водападводзячы канал, водараборныя канструкцыі, аграджальная дамба і шэраг іншых аб'ектаў.

Тэхнічную дакументацыю на будаўніцтва вадасховішча распрацаваў праектны інстытут «Белгіправадгас».

СЕЛЬСКІЯ МАГІСТРАЛІ

Веснавая паводка не стала, як раней, перашкодай для жыхароў вялікай вёскі Турэц, што ў Чэрвеньскім раёне. Замест гравітавой дарогі высокая над балотамі пракладзен васьмікіламетровы тракт, які звязвае гэтую вёску з раённым цэнтрам і аўтамагістраллю.

Добрыя дарогі за апошнія гады пракладзены да многіх вёсак. Завершана збудаванне пад'ездаў з цвёрдым пакрыццём да цэнтральных сядзіб многіх калгасаў і саўгасаў Мінскай вобласці. Яны звязаны з магістральнымі дарогамі, раённымі цэнтрамі, чыгуначнымі станцыямі, складамі і базамі Сельгастэхнікі.

Толькі з пачатку пяцігодкі ў вобласці пабудавана і адрамантавана каля 1 300 кіламетраў дарог.

СТУДЭНТЫ — ДАСЛЕДЧЫКІ

Больш як сем тысяч студэнтаў Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна ўдзельнічаюць у навукова-даследчай рабоце. 159 тысяч рублёў — такі ўклад будучых спецыялістаў у эканоміку народнай гаспадаркі краіны за мінулы год.

Прызнаннем навукова-практычнай значнасці выкананых работ з'яўляецца ўзнагароджанне 250 чалавек дыпламамі Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі рэспублікі. Студэнтка Р. Валева ўзнагароджана медалём «За лепшую навуковую студэнцкую работу», Д. Васілюк, В. Смольская — дыпламамі Міністэрства вышэйшых навуковых устаноў СССР і ЦК ВЛКСМ.

Многія з пераможцаў былі прэміраваны паездкамі ў Балгарыю і Румынію.

ПАВЫРАСТАЛІ ВА ЎДАВЫ ДЗЕЦІ

Ніколі не думала Ганна Жлоба з вёскі Калінаўка Краснапольскага раёна, што стане маці адразу двух герояў. Ваіна забрала ў жанчыны мужа, і засталася ў яе на руках пяцёра дзяцей адзін аднаго меншы.

— Адна не паставіла б сям'ю на ногі, — успамінае пасляваенныя гады Ганна Мацвееўна. — Дапамаглі дзяржава, саўгас.

Раней, чым у суседзях, з'явілася ў доме ўдавы газавая пліта, першая машына з сенам заўсёды ў яе двор збочвала. Дровы ці брыкет — усё атрымлівала без чаргі, нярэдка бясплатна.

Неўпрыкмет павырасталі дзеці. Старэйшы — Юлій — звенявы, вырошчвае бульбу. Ён першы з сыноў Ганны Мацвееўны быў узнагароджаны за высокую ўраджай «Залатой Зоркай» Героя Сацыялістычнай Працы.

Не горш за старэйшага працуе і малодшы сын — Яўген. Спачатку ён быў у званне брата, потым сам узначаліў невялікі калектыў механізатараў-бульбаводаў. І так паставіў справу, што званне стала збіраць бульбы нават больш за братава. Летась звяно Яўгена накінула на кожным гектары каля трохсот цэнтнераў клубняў. Як і старэйшаму брату, яму прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Ганарацца ў Калінаўцы братамі-механізатарамі, і маці радуецца за іх. Зараз звенні Юлія і Яўгена закончылі падрыхтоўку да пасадкі бульбы: унеслі на бульбяныя ўчасткі арганічныя ўгнаенні, адсартавалі насенне. Сёлета слаўтыя браты-бульбаводы разлічаюць атрымаць яшчэ лепшы ўраджай, чым летась.

ТЫСЯЧА ВЯСКОВЫХ ВЯСЕЛЛЯЎ

Да будынку сельскага Савета адна за адной пад'ехалі некалькі ўбраных кветкамі аўтамашыны. Маладыя — В. Тарасеня і С. Шахлевіч з вёскі Шаловічы і Тыраспаль Слуцкага раёна не ўтойвалі свайго шчасця. Па традыцыі, уступаючы дарогу маладым, аднавяскоўцы асыпаюць іх

У гарадскім пасёлку Коханова Талачынскага раёна ўступілі ў строй новай бальніца на 150 ложкаў і паліклініка. Тут размясціліся аддзяленні неўралогіі, тэрапіі, хірургіі, радзізнага і дзіцячага. Кабінеты і лабараторыі аснашчаны навішым абсталяваннем.

Заканчваецца сяўба збожжавых і падрыхтоўка глебы пад бульбу ў калгасе імя Ільіча Быхаўскага раёна. Хлеббаробы плануюць атрымаць сёлета па 45 цэнтнераў збожжа і 200 цэнтнераў бульбы з гектара.

НА ЗДЫМКУ: сяўба яравых у калгасе. **Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.**

зернем, кідаюць пад ногі кветкі. Гучыць вясельны марш. Пад апладысментамі блізкіх і сяброў маладыя абменьваюцца кольцамі...

Так звычайна пачынаюцца зараз вясковыя вяселлі. Рэгітрацыя шлюбу В. Тарасені і С. Шахлевіч — тысячная па ліку, якая адбылася ў новай зале шчасця Ленінскага сельскага Савета.

ДА СЯБРОЎ У ГОСЦІ

Два тыдні працягвалася турысцкая паездка па Венгрыі і Румыніі групы работнікаў сельскай гаспадаркі Бярэзінскага раёна. Шафёр калгаса «Бярэзіна» Міхаіл Сакаў, аграном саўгаса «Уша» Іван Шыманскі, даярка саўгаса «Паплавы» Зінаіда Дук і іншыя пазнаемліліся таксама з вопытам работы земляробаў і жывёлаводаў брацкіх сацыялістычных краін, цікавіліся іх культурай і бытам.

Многія працаўнікі Бярэзінскага раёна пабывалі летась у Польшчы і Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, у Балгарыі і Чэхаславакіі, Фінляндыі і Італіі.

БАЦЬКОЎСКАЯ ГОРДАСЦЬ

У доме жыхара вёскі Лецягі Слаўгарадскага раёна Елісея Сазонава кніга «Залатка» стала настольнай. Яна расказвае пра будаўніцтва Байкала-Амурскай магістра-

лі. Адна з гераній кнігі — Вольга Жураўская — дачка Сазонавых.

Бацькі ганарацца сваімі дзецьмі. Усе яны выдатна вучыліся ў школе, паступілі ў інстытуты і тэхнікумы. Зараз Екацярына працуе педагогам, Марыя — інжынерам, Алена — тэхнолагам, Ева — тэхнікам-будаўніком, Галіна — завочна вучыцца ў інстытуце. Малодшая Вольга, аб якой гаворыцца ў кнізе, скончыла тэхнікум.

КАЛГАСНЫЯ ПЕНСІЯНЕРЫ

На пенсію выйшлі Леанід і Люцыя Сухлабовічы — жыхары вёскі Шчапаны Сморгонскага раёна. Па меры сваіх сіл муж і жонка дапамагаюць мясцоваму калгасу «50 год СССР» і атрымліваюць за гэта прыкметную прыбаўку да пенсіі — не менш 150 рублёў кожны месяц.

Сям'я Сухлабовічаў не выключэнне. Нягледзячы на добрыя пенсіі ў грамадскай гаспадарцы працягваюць працаваць многія калгаснікі-ветэраны. Ды і чаму не працаваць, калі здароўе добрае, а сядзець без справы дома — сумна.

Штогод у фонд сацыяльнага забеспячэння калгас «50 год СССР» адлічвае 31 тысяч рублёў. Аднак пенсій мясцовым калгаснікам выдаецца на суму 80 тысяч рублёў. Розніца даплачваецца за сродкі дзяржавы.

У гарадскім пасёлку Коханова Талачынскага раёна ўступілі ў строй новай бальніца на 150 ложкаў і паліклініка. Тут размясціліся аддзяленні неўралогіі, тэрапіі, хірургіі, радзізнага і дзіцячага. Кабінеты і лабараторыі аснашчаны навішым абсталяваннем.

НА ЗДЫМКУ: новы бальнічны комплекс у Коханаве. **Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.**

ласць ад 80 да 240 кіламетраў каля 500 тысяч чалавек, 9 300 гармат і мінамётаў, 1 323 танкі і самаходныя гарматы. Перабазіравалася на новыя аэрадромы і паветравая армія.

З равіны 5 кастрычніка войскі фронту перайшлі ў наступленне на клайпедскім кірунку. За чатыры дні пры самых неспрыяльных умовах надвор'я яны прайшлі 60—90 кіламетраў углыб на двухсоткіламетровым фронце. Гэта выклікала ў нямецкага камандавання групы арміі «Поўнач» страх ізаляцыі ад астатніх сіл вермахта, і яно прыняло рашэнне адвесці войскі, якія дзейнічалі на паўночным усходзе ад Рыгі. Гэта прывяло да рэзкага змянення ўсёй стратэгічнай абстаноўкі ў Прыбалтыцы ў нашу карысць. Уся групоўка праціўніка ў Прыбалтыцы была адсечана ад асноўных сіл нямецка-фашысцкіх войск і асуджана на разгром.

— У чым, на вашу думку, веліч подзвіга савецкага народа ў барацьбе з фашызмам?

— Германскі фашызм меў на мэце дабіцца спачатку еўрапейскага, а потым сусветнага панавання. Пакарыў-

шы амаль усю Заходнюю Еўропу, фашысцкая Германія кінула свае галоўныя сілы супраць Савецкага Саюза, тады адзінай у свеце сацыялістычнай дзяржавы.

Падзеі склаліся так, што менавіта ад выніку адзінаборства паміж Савецкім Саюзам, які падвергся агрэсіі, і фашысцкімі агрэсарамі залежала не толькі ажыццяўленне ўсіх іх планаў, але і далейшы ход гісторыі ўвогуле. Савецкі народ выстаяў пад націскам аб'яднаных сіл фашызму і, нанёсшы агрэсарам сакрушальныя ўдары, развёў ушчэнт усю стражэнную праграму заваявання і занявольлення народаў Еўропы, Азіі і іншых кантынентаў.

— Другая сусветная вайна, якая ўзнікла, як і першая, на еўрапейскай зямлі, наштавала чалавечтву каласальных намаганняў, ахвяр і панут. Якія ўрокі вынікаюць з гэтага цяпер?

— Як чалавек, што прайшоў па палях мінулых баёў, добра ўяўляю магчымых вынікаў прымянення сучаснай зброі, лічу, што асноўны ўрок вайны заключаецца ў тым, што цяпер на еўрапейскім кантыненте ваенная канфрантацыя, спробы вырашэння палітычных праблем ваеннымі сродкамі

тояць у сабе жудасныя вынікі. І ўрокі мінулага, і запатрабаванні сучаснасці, і адказнасць за будучае патрабуюць для Еўропы ўстойлівага, працяглага міру.

Хоць Усход і Захад Еўропы ідуць рознымі шляхамі грамадскага развіцця, іх збліжае агульнасць інтарэсаў бяспекі і супрацоўніцтва. І сёння ў Еўропе склалася дастаткова перадумоў для таго, каб усё больш ізаляючы сілы рэакцыі, экстрэмізму, мілітарызму, не дапусціць трагедыі новай вайны, ператварыць наш кантынент у зону сапраўднага міру, аб якім марылі многія пакаленні еўрапейцаў.

Савецкі Саюз, даючы цвёрды адпор апалагетам «палітыкі сілы», у той жа час заклікае не забывацца і пра набыты ў гады другой сусветнай вайны важны вопыт, які заключаецца, у прыватнасці, у тым, што антыгітлераўская кааліцыя даказала магчымасць эфектыўнага палітычнага і ваеннага супрацоўніцтва дзяржаў з розным грамадскім ладам.

— Якія ж шляхі прадухілення новай сусветнай вайны, захавання міру?

— Магчыма гэта толькі на шляхах

паглыблення разрадкі міжнароднай неспрыяльнасці, спынення гонкі ўзбраенняў і рэальнага раззбраення. Выступаючы нядаўна ва Уладзівастоку, Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў падкрэсліў, што ў сучасных умовах няма задачы больш важнай, якая б закранала лёс кожнага чалавека на зямлі, чым дабіцца рэальнага раззбраення.

Размова ідзе аб тым, каб спыніць гонку ўзбраенняў, забяспечыць працоўнае да змянення, а ў канчатковым выніку да ліквідацыі пагрозы тэрмаядзернай катастрофы. Менавіта тут, на гэтым напрамку вырашаецца карэннае пытанне аб тым, як будзе далей развівацца міжнароднае становішча.

Што датычыць Савецкага Саюза, то ён разам з іншымі краінамі сацыялістычнай садружнасці будзе дабівацца няўхільнага руху наперад па шляху ваеннай разрадкі, пераходу да рэальнага раззбраення. Справа за краінамі Захаду, і ў першую чаргу за ЗША.

лераўскія галаварэзы абсталлявалі стайню ў Беларускай Акадэміі навук...

Горы ахвяр! Мора крыві! Нечуваная знявага народа!

І камуністы заклікалі народ да помсты. Ніколі яшчэ не былі гэтакімі высокімі нацыянальнае пачуццё і палітычная свядомасць беларусаў! «Бяскрыўдныя» людзі сталі суровымі мсціўцамі. «Бяспечная» Беларусь ператварылася ў сур'езны фронт!

Беларускія партызаны адкрылі гэты фронт ужо ў першыя дні акупацыі. 26 ліпеня 1941 года Пінскі абком партыі стварыў партызанскі атрад пад камандаваннем Васіля Каржа. У атрадзе было 66 чалавек. К канцу вайны на тэрыторыі рэспублікі дзейнічала 1255 партызанскіх атрадаў, якія аб'ядноўвалі 374 тысячы народных мсціўцаў. Партызанская барацьба стала ўсенароднай вайной беларусаў супраць фашызму.

Барацьба гэта была наймаверна цяжкай, таму што фронт праходзіў праз кожны горад і кожную вёску. Зброяй партызан былі вінтоўка, аўтамат, кулямёт, граната, міна, у той час як праціўнік валодаў усім тагачасным арсеналам узбраення. Аднак мацней за зброю быў высокі патрыятычны і баявы дух партызан, бо яны ратавалі народ ад знішчэння, адстойвалі свабоду Радзімы, сваю Савецкую ўладу, сацыялістычны лад, які вывёў беларусаў з цемры і галечы.

Акупанты не ведалі літасці — усюды іх чакала смерць. Калі на шашу выходзіла нямецкая аўтамашына — яе знішчалі з засады, калі ў вёску ўрываўся салдат-рабаўнік — іх няшчадна расстрэльвалі, калі на фронт накіроўваліся эшалоны з боепрыпасамі і войскамі — яны ўзрываліся на мінах.

Партызанамі былі дзеці. 13-гадовы школьнік з вёскі Станькава Марат Казей стаў разведчыкам 200-й партызанскай брыгады. У баі на Слуцкай шашы ён здабыў каштоўныя варожыя дакументы — ваенныя карты і планы камандавання. Потым пайшоў у разведку ў вёску Хароміцкія, дзе прыняў няроўны бой з фашыстамі і гераічна загінуў.

Партызанамі былі жанчыны. Падпольшчыца Алена Мазанік, выконваючы заданне партызан, знішчыла гітлераўскага гаўляйтэра Кубэ.

Партызанамі былі старыя. 70-гадовага селяніна з вёскі Навіны Салігорскага раёна Івана Цубу фашысты прымушлі паказаць дарогу ў партызанскі лагер. Ён завёў іх у балота на беразе ракі Лань, дзе ворагі былі знішчаны народнымі мсціўцамі.

Партызанамі былі дзесяткі і сотні тысяч сялян, рабочых, інтэлігентаў, юнакоў і дзяўчат. Тыя, хто не мог насіць зброі, станавіліся сувязнымі, разведчыкамі, дыверсантамі. Зброяная барацьба дапаўняла-

ся шырока разгалінаванай дзейнасцю партыйнага падполля, у радах якога налічвалася больш за 70 тысяч камуністаў, камсамольцаў, беспартыйных антыфашыстаў, у тым ліку дзевяць тысяч мужных падпольшчыкаў і партызан горада-героя Мінска. А на франтах Вялікай Айчыннай вайны, у радах Савецкай Арміі са зброяй у руках адстойвалі свабоду і незалежнасць краіны больш за мільён беларусаў.

У Беларусі не было ні аднаго кіламетра чыгункі, дзе акупанты маглі б без страху вадаціць на фронт паязды — усюды іх падсцерагалі партызанскія міны. Кожны дзень узрываліся і гарэлі варожыя паравозы, вагоны з жывой сілай і боепрыпасамі, цыстэрны з гаручым. Праведзеныя па плане Цэнтральнага штаба партызанскага руху дзве аперацыі «рэйкавай вайны» прывялі да таго, што ў жніўні — кастрычніку 1943 года перавозкі для варожай групы армій «Цэнтр» скараціліся на 40 працэнтаў.

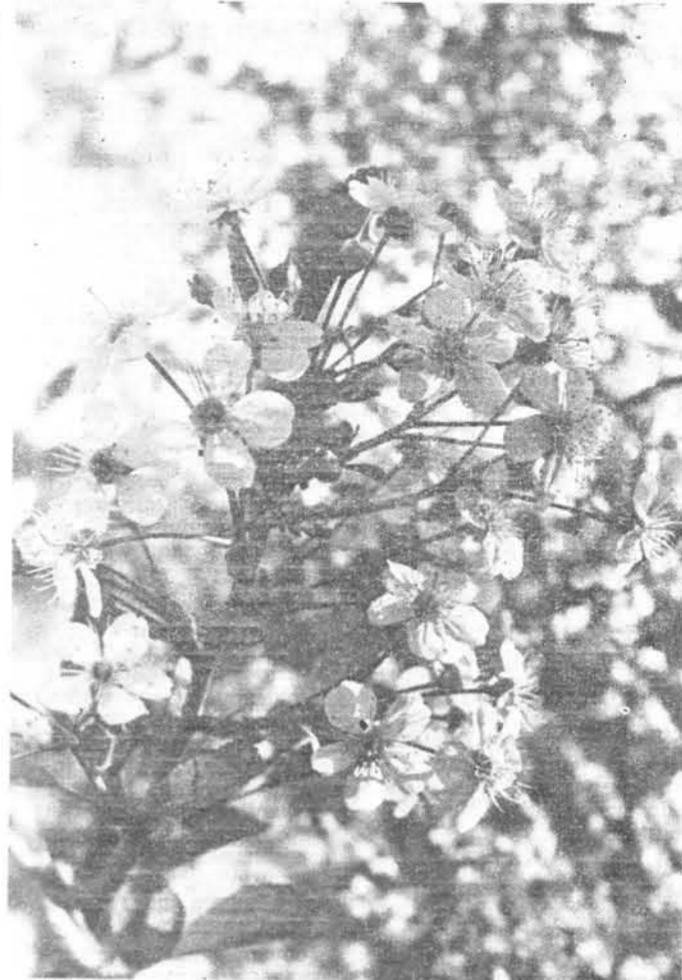
Вораг не ведаў спакою на шасейных дарогах. Адна фашысцкая аўтамашына не выходзіла за межы любога горада — немцы рухаліся толькі калонамі. Але і гэта не ратавала іх ад помсты. У снежні 1943 года, напрыклад, на дарозе Мінск—Слуцк партызаны разграмілі варожую аўтакалону і знішчылі 170 гітлераўцаў, 23 грузавікі і 9 прычэпаў з ваеннымі грузамі, 2 браневікі, 3 гарматы, адну легкавую аўтамашыну.

У баях партызаны неслі цяжкія страты, але колькасць іх расла з кожным днём, бо супраць ворага выступіў увесь народ. Разам з беларусамі ваявалі рускія і ўкраінцы, грузіны і казахі — прадстаўнікі ўсіх нацыянальнасцей СССР. Усе яны адстойвалі ад ненавіснага ворага сваю сацыялістычную Айчыну. У выніку ўсенароднай барацьбы к канцу 1943 года партызаны ўтрымлівалі і кантралявалі каля 60 працэнтаў акупіраванай тэрыторыі Беларусі.

За тры гады партызанскай вайны народныя мсціўцы забілі і паранілі больш за 500 тысяч гітлераўцаў, падарвалі і пусцілі пад адхон 11 128 эшалонаў, разграмілі 948 штабоў і гарнізонаў, падарвалі і знішчылі больш за 18 700 аўтамашын і г. д.

Так сустрэў ворага беларускі народ, які гэтак неабдуманна быў названы бяскрыўдным і бяспечным — народ-герой, народ-волат, незвычайную сілу і высокую нацыянальную свядомасць якому даў сацыялістычны лад.

Уладзімір БЯГУН.

Вясны цвіценне.

Фотаэцюд І. ЮДАША.

ПРОТИВ НЕЙТРОННОЙ СМЕРТИ!

Когда была пущена первая в мире советская атомная электростанция, в создании которой я принимал непосредственное участие, казалось, что грозовые тучи, заволокшие горизонты планеты после взрывов в Хиросиме и Нагасаки, наконец-то начали рассеиваться. Ведь человечество убедилось в реальности использования ядерных превращений в качестве источника энергии для нужд мирной жизни.

Время подтвердило огромное значение начатой нами работы. В мире уже действует свыше 200 АЭС общей мощностью около 100 миллионов киловатт, построены гигантские атомные корабли: ледоколы «Ленин», «Арктика», «Сибирь» в СССР, судна «Сиванна-ривер» в США, «Отто Ган» в ФРГ. Практически нет такой отрасли, где нельзя было бы использовать удивительные свойства атома.

Мы надеялись, что «атом в рабочей спецовке» возьмет верх над своим воинственным двойником, несущим в себе смерть. С радостью восприняли весть о создании в 1956 году Международного агентства по атомной энергии (МАГАТЭ), которое призвано развивать сотрудничество между государствами в области использования атомной энергии в мирных целях. Белорусская ССР принимает активное участие в работе этой международной организации.

Какими бы возвышенными эпитетами ни награждала американская военщина и ikke с нею насильственной смерти, ее суть от этого не изменится. Убийство было и остается самым тяжким преступлением. А нейтронная бомба — это не что иное, как убийство мирных людей.

Я проработал тридцать с лишним лет над решением вопросов мирного применения атомной энергии и хочу видеть объединенные силы людей не только в совместных научных планах, но и в защите завоеваний человечества от бедствий и несчасть. Долг ученых, всех прогрессивных людей планеты — противостоять чудовищным замыслам, разработке и производству новых средств уничтожения жизни.

Андрей КРАСИН,
лауреат Ленинской премии, член Президиума
Академии наук Белорусской ССР.

КАК ПРОГНАТЬ БЕЛОГО МЕДВЕДЯ ИЗ МОСКВЫ

Как, наконец, прогнать с московской улицы надоевшего белого медведя, которого выпустила туда лет пятьдесят-шестьдесят назад неосведомленная в советских делах фантазия западноевропейца или американца того времени?

До вчерашнего дня я думал, что шкура этого медведя уже висит на стене музея человеческих заблуждений. Моя наивность разбилась о твердую убежденность домохозяйки из Венеции госпожи Росси, которая впервые прилетела в Советский Союз:

— Объясните мне, пожалуйста, — спросила она меня, извиняясь, — почему в Москве хлеб пекут только раз в месяц?

Наверное, вопрос о медведях тоже вертелся у нее на языке.

К чести госпожи Росси можно ска-

зать, что свое мнение о русском хлебе она изменила уже за завтраком, а о Советском Союзе — к вечеру того же дня. Подтвердив этим повторяемую на 2976 языках мудрость: лучше один раз увидеть, чем слушать небывлицы.

А как увидеть?
В 1967 году в Советском Союзе побывал один миллион семьсот тысяч зарубежных туристов. В 1977 году — около четырех с половиной миллионов. Всего за последнее десятилетие СССР посетили двадцать восемь миллионов иностранных гостей.

Год. Десятилетие. Есть у людей и другие меры времени. Например, от того августовского дня 1975 года, когда в финской столице был подписан заключительный акт общеевропейского совещания, придавший новый импульс развитию процесса разрядки напряженности.

За два года после Хельсинки Советский Союз посетило около восьми миллионов зарубежных гостей. За то же время около пяти с половиной миллионов советских туристов приняли за границей. Это почти на треть больше, чем за два года до августа 1975-го.

Туризм — это не только приятный отдых на берегу Черного моря, не только фотография на память у подножия Эйфелевой башни. Увидеть, узнать — значит, понять. Поэтому Советский Союз придает такое значение развитию международного туризма, важному пути взаимопонимания народов, поднимая его до уровня межправительственных соглашений. Такие соглашения на уровне правительств заключены уже со многими западными странами: Италией, Францией, Ливаном, Ираком, Бельгией, Финляндией, Кипром. Вопросы туризма нашли

отражение и в соглашениях об экономическом и культурном сотрудничестве между СССР и США, Великобританией, ФРГ, Канадой и другими странами.

Советский человек всегда интересуется жизнью своих соседей по общему земному дому. И всегда готов показать правду своей жизни.

Об этом говорил председатель правления советского акционерного общества «Интурист», занимающегося туристическими связями Советского Союза с зарубежными странами, Валентин Лебедев на пресс-конференции, которая состоялась как раз в тот день, когда госпожа Росси дегустировала советский хлеб и убедилась, что он был выпечен два часа назад.

Валентин ТРУНОВ,
АПИ

ВЫСАКАРОДСТВА ДУШЫ

Дрэнна часам бывае чалавеку. Так дрэнна, што ні работа не радуе, ні жыццё не весяліць. І жаданні, і імкненні выцісне адна чорная думка: усё, брат, аджыў, цяпер табе не выбрацца, не падняцца...

Добра, калі сустрэнецца ў гэты час хто-небудзь, хто здыме заслону з вачэй, аслепленых горам і адчаем, унушыць: глядзі, жыццё цудоўнае, трымайся за яго...

Такім чалавекам для многіх стаў Аляксандр Нечыпарэнка, загадчык кафедры Уралогіі Гродзенскага медінстытута.

...Ва ўсёй яго постаці, дужай, каржакаватай, ёсць нешта бацькоўскае. Нешта ад продкаў-хлебарабаў, умудронных доўгім і цяжкім жыццём, якія, вярнуўшыся з поля, уносяць у дом душэўную цеплыню і спакой. Асабліва запамінаецца твар. Буйныя рысы, асветленыя нечакана мяккай усмешкай. У вачах—шчырае цікавасць да суб'екта: што ты за чалавек, чым жывеш, што любіш, што не прымаеш?

Здзіўляе яго ўменне выклікаць чалавека на задзіўную размову. Людзі расказваюць яму аб сваіх справах як старому добраму сябру. Пчалавод з захапленнем тлумачыць звычкі пчол, работнік мясакамбіната — тонкасці вэнджання шынкі, аўтамабіліст — канструкцыю новых аўтамабіляў.

Гэтыя, здавалася б, старонні гутаркі не менш важныя для вопытнага хірурга, чым дакладны дыягназ. Важныя таму, што вельмі трэба яму ведаць не толькі хваробу, з якой даядзецца змагацца, але і якім чалавекам акажацца пацыент, наколькі ён патраціць свае душэўныя сілы ў адзінаборстве з хваробай.

Унікальны суб'ектнік Аляксандр Захаравіч, яго цікавіць усё да дробязей, і відаць — ён радуецца, калі сустракае людзей, улюбёных у сваю справу.

Добрая гэта рыса ў чалавеку — няўтольная прага да жыцця ва ўсіх яго праявах, шчырае зацікаўленасць у людзкіх лёсах.

Лепшая атэстацыя ўрачу, калі хворы, паступіўшы на лячэнне, пажадае: «Хачу, каб мяне аперыраваў менавіта ён». Гэта — прызнанне спецыяліста, вера ў яго майстэрства. Яна здабываецца не адным днём, не адной і нават не дзесяткамі ўдалых аперацый. Складаецца яе з рознастайных і часам нечаканых. Бальніца — такое месца, дзе людзі вельмі ўважлівы да кожнай дробязі ў паводзінах чалавека. Вывучэнне ўзаемае: урачы прыглядаюцца да хворых, а тыя — яшчэ больш пільна — да ўрачоў. І трэба быць сапраўды Чалавекам з вялікай літары, каб аб вас адгукнуліся так, як аб Аляксандру Захаравічу: «На яго хочацца быць падобным».

Нечыпарэнка — уролаг. Ці задаволены

ён сваёй спецыяльнасцю? Мала ж прыемнага ў пастаянных цыстаскапіях, даследаваннях нырак, пасляоперацыйным доглядзе хворых... «Неяк не думаў пра гэта. Больш даводзіцца разважаць пра тое, як дапамагчы чалавеку», — адказаў ён.

Па сваёму няведанню я думаю, што вопытнаму хірургу, калі пастаўлен дакладны дыягназ, не трэба вялікіх намаганняў для падрыхтоўкі да чарговай аперацыі. Відаць, гэта наваеяна кінафільмамі: галоўнае — старанна і доўга мыць рукі, затым апрануць халат, маску і — сястра, скальпель! А кожная ж аперацыя асабліва, як непаўторны і чалавечы арганізм. І як многа трэба ведаць пра пацыента, яго хваробу, каб з многіх метадаў выбраць адзіна правільны і найбольш бяспечны, прадугледзець усе варыянты, нечаканасці, быць гатовым справіцца з імі. Таму кожная аперацыя — творчасць. І вынікі яе — гады жыцця, падароныя чалавеку.

Нібы вопытны разведчык, Аляксандр Захаравіч асцярожна, спакваля падбіраецца да свайго праціўніка — грознай хваробы. Аналізы, даследаванні, яшчэ раз аналізы. І калі карціна становіцца зусім яснай, калі прадуманы ўсе шляхі і магчымасці, строга размеркаваны абавязкі ўрачоў і медсясцёр пры аперацыі, надыходзіць час рашучай сутычкі.

У Гродзенскай абласной бальніцы ён працуе загадчыкам уралогічнага аддзялення. Яму выпадае рабіць самыя складаныя, часам нават унікальныя аперацыі. Але рызыка апраўдана, бо часта толькі скальпель ды майстэрства хірурга здольны прадоўжыць жыццё чалавека.

Але пры самых стараных падрыхтоўках здараецца непрадбачанае. З Навагрудскага раёна паступіла хворая. Пры аперацыі выявілі плоскі рак — незвычайная яго форма, вельмі падобна на язву. Дык рак гэта ці не? Як весці далей аперацыю? Тэрмінова зрабілі гісталагічнае даследаванне. Аказалася, адказ не ўнёс яснасці: дакладных паказанняў няма, але выключыць рак нельга. На роздум — мінулы хворая ж на аперацыйным сталі. І Аляксандр Захаравіч прапанаваў аперыраваць як пры раку. Далейшае даследаванне тканкі паказала: рашэнне было правільным.

Закончыўшы аперацыю, Аляксандр Захаравіч заходзіць у палату. Такі ж дзелавы і энергічны, быццам не ён некалькі гадзін запар асцярожна, нібы мінер, рассякаў тканкі, «праходзіў» у пашкоджаны орган, старанна выдалаў пухліну. Работа зроблена. Праходзіць і гадзіна, і другая, наступае вечар, а Аляксандр Захаравіч не пакідае аддзялення. Знаходзіць сабе заняткі ў кабінете, гутарыць з хворымі. Але думкамі

ён там, у палаце, дзе працягваецца барацьба за жыццё аперыраванага ім чалавека.

Не ўпускае Аляксандр Захаравіч сваіх пацыентаў з поля зроку і пасля выпіскі з бальніцы. Адшукае, пазвоніць, калі гэта ў горадзе, пашле выклік на праверку, калі жыве чалавек у раёне. Гэта акрамя афіцыйнага ўліку.

— Дваіны ўлік — яно больш надзейна, — гаворыць Аляксандр Захаравіч. — Такая хвароба недаглядаў не прызнае.

...І зноў раніца. Пяцімінутка. Дзяжурная медсястра дакладвае аб прайшоўшай ночы. Хто тэмпературыць. У каго мокрая павязкі. Як спалі пасляоперацыйныя. Нечыпарэнка на работу прыйшоў разам з усімі — к дзевяці. І ўрачы здзіўлена пераглядаюцца: адкуль ён ведае аб тых непарадках, якія адбыліся за ноч?

— Як здарылася, што ляжачую хворую не пакармілі? — у голасе Аляксандра Захаравіча гучыць нават не папрок, а шчырае неўразуменне: хіба можна так абыякава аднесціся да бездапаможнага чалавека. Маладзенькай сястры вельмі няёмка ад гэтых ціхіх, з нечаканым расчараваннем сказаных слоў: — Вы заўсёды такая дысцыплінаваная, і мне нават не верыцца, што змаглі так зрабіць...

— Чаму не перавялі ракавую хворую ў дзiesiąтую палату? — звяртаецца Аляксандр Захаравіч да другой сястры. — Было сказана: адразу пасля ціхага часу перавесці. Ёй жа кожная гадзіна дарагая. А то званю а першай гадзіне ночы, — гаворыць Аляксандр Захаравіч ужо ўрачам, — а хворая па-ранейшаму ў пасляоперацыйнай палаце.

Сёстры выходзяць прыціхлыя. Памылка прыкрая, але яшчэ горш на душы ад таго, што Аляксандр Захаравіч па-сапраўднаму пакрыўдзіўся на іх.

А ў кабінете ідзе сур'ёзная размова аб тым, каго намеціць на чарговую планавыя аперацыі, каму паўтарыць абследаванне.

Званок з санавіацыі. Трэба тэрмінова кансультацыя ў раёне.

— Гатовы выехаць, — адказвае Нечыпарэнка. — Любым транспартам, у любы час. Толькі б заўтра быць тут — у нас складаныя аперацыі.

У такіх захопленых людзей, як дацэнт Нечыпарэнка, няма дзялення сутак на рабочы час і асабісты.

Кансультацыі ў раённых бальніцах, прыём у паліклініцы, выкладанне ў медінстытуце, праца над доктарскай дысертацыяй. Аляксандр Захаравіч — член рэдкалегіі часопіса «Уралогія і нефралогія», сам апублікаваў 90 навуковых прац. Некаторыя яго уралогічныя даследаванні вядомы і за мяжой. Так называюцца: аналіз па Нечыпарэнку.

В. ЛУКАШЭНКА.

Святлана БАСУМАТРАВА

НАВЕКІ ПРАКЛІНАЮ ВОЙНЫ!

I
Калі спытаюць, колькі год, —
Адказ мой будзе вельмі прасты:
Год нараджэння—сорак шосты,
Пасляваенны першы год.
Даўно паходныя дымы
Патухлі ў пушчах беларускіх
І аднаўляліся дамы
На мірных вуліцах Бабруйска.

I
І помнікам былых атак,
Гісторыі маўклівым сведкам
Навечна ў скверы сярод кветак
Спыніўся Бахарава танк.
Плюў гаркаваты пах травы
Па-над магіламі герояў.
Зямлёй накрытыя сырою,
Спяць генерал і радавы.

A
А колькі дужых, маладых,
Скасці тут ашалелы вораг!..
Герой неслі мір у горад,
І горад не забудзе іх.
У думках я каторы раз
Гартаю спісы іх імёнаў.
Яны б цяпер жылі між нас...
Навекі праклінаю войны!

II
Калі спытаюць, колькі год,—
Адказ мой будзе вельмі прасты:
Год нараджэння—сорак шосты,
Пасляваенны першы год.
Яшчэ не верылі ў спакой,
Былі кавалку хлеба рады
І за Бярэзіннай-ракой
Не-не, дый рваліся снарады.

III
Спяшаўся хлопец на урок
Цераз лужок, і раптам—выбух,
Вайны апошні страшны выдых,—
На міну трапіў незнарок.
Не чуць бы гэткай навіны
Старэйшым сёстрам, хворай маці...
Няма вайны, а цень вайны
Заўчаснай смерцю стаў у хаце.

IV
Вось так было ў разгар вясны
З матуліным малодшым братам:
У мірны год ён не салдатам,
А ўсё ж загінуў ад вайны.
Ён на руках мяне насіў,
Ён быў вясёлы і спакойны,
Яго не помню я зусім...
Навекі праклінаю войны!

V
Калі спытаюць, колькі год, —
Адказ мой будзе вельмі прасты:
Год нараджэння—сорак шосты,
Пасляваенны першы год.
Хай не было яшчэ мяне
На свеце тым трывожным ранкам,
Увабрала памяць аб вайне
Я з малаком і калыханкай.

VI
Нібы ішла ў агонь баёў
І я пад хрыплы роў гарматы,
І я выносіла салдата
З крываваых змучаных палёў,
І стала чорнаю зямлёй
У нашай спаленай Хатыні,
Зямлёй няскоранай маёй,
Вышэй якой няма святyni.

VII
І ўсё ж не ў сне, а наяву
На свеце, вечным і бясконцым
Жыву пад шчодрым ясным сонцам,

VIII
Пад мірным небам я жыву.
І ад імя бязмоўных, тых,
Што вечнай памяці дастойны,
І ад імя ўсіх нас жывых,
Навекі праклінаю войны!

«Голас Радзімы»

№ 19 [1537], 1978 г.

Шмат цікавых сустрэч бывае ў залах музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Сюды приходзяць тыя, хто вызваляў ад фашыстаў родную Беларусь і змагаўся ў акапах Сталінграда, абараняў Брэсцкую крэпасць і партызанію ў пушчах Палесся.

Студэнты з Анголы, рабочыя з Хабараўска, ваенныя з Кубы... — каго толькі не сустрэнеш у залах музея. У мінулым годзе тут пабывала больш за паўмільёна чалавек. Сярод іх — зарубежныя госці больш як са ста краін.

НА ЗДЫМКАХ: ля карты партызанскага руху ў Беларусі; вэтэран вайны А. ПЯЛІНСКІ на сустрэчы з моладдзю; экскурсію вядзе загадчыца аддзела асветнай і масавай работы музея В. РАМАНОўСКАЯ.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

ДАСТОЙНЫ ПАЧЭСНАГА ПАСАДУ

Да 70-годдзя з дня нараджэння Аляксея ГЛЕБАВА

Кнізе жыцця Аляксея Глебава — выдатнага беларускага скульптара — могуць быць адрасаваны словы Івана Шадра: «Самае важнае для мастака — адлюстраваць духоўную сутнасць эпохі».

Творчасць Аляксея Канстанцінавіча і ёсць сапраўды слаўная старонка ў летапісе беларускага савецкага мастацтва, на якой значацца выдатныя творы — помнік Ф. Скарыне ў Полацку, партрэты слаўных сыноў нашага часу — палкаводцаў і дзеячаў культуры, кампазіцыі, якія ўсхваляюць героіку Кастрычніка і моладзь нашых дзён.

Сёння яму было б семдзесят. А ён пражыў усяго шасцьдзесят. Сорак з іх — у мастацтве. Так, гэты чалавек ведаў творчае гарэньне! Здавалася, для яго нічога не мела значэння, акрамя задумы і гліны. Вечна ў рабоце — то ў майстэрні, то ў Беларускам тэатральна-мастацкім інстытуце. Такім мы яго ведалі, натхнёнага працаўніка, добрага чалавека, грамадзяніна, які ні на што не разменьваў сілу і чысціню сваіх перакананняў, прыгажосць ідэалу.

Маладосць скульптара супала з маладосцю нашай краіны. Цяжкое галоднае дзяцінства на Смаленшчыне, дзе ён нарадзіўся, не перашкодзіла прагнуць да ведаў хлопчыку знайсці сваё прызвание ў мастацтве. Гэта пакаленне, па словах самога А. Глебава, «не баялася цяжкасцей і ішло толькі наперад».

У 1923 годзе ён паступае ў Віцебскі мастацкі тэхнікум. Тут педагогам яго быў вядомы настаўнік і скульптар М. Керзін. «Не толькі я, але і ўсе педагогі тэхнікума з першых жа дзён заняткаў звярнулі ўвагу на Глебава, — успамінаў потым Міхаіл Аркадзевіч. — У яго адразу выявіліся здольнасці да скульптуры».

Традыцыі калектывізму, характэрныя для маладых мастакоў тых год, іх энтузіязм і мэтанакіраванасць сталі неад'емнымі якасцямі асобы А. Глебава. «На працягу сваёй творчай дзейнасці я працаваў у галіне манументальнай і дэкаратыўнай скульптуры, ляпіў партрэты, станковыя кампазіцыі, займаўся аніمالістычнай скульптурай», — так падсумаваў сваю работу скульптар у аўтабіяграфіі. За гэтым сухім пералікам жанраў хаваецца вялікая падзвіжніцкая праца: удзел і перамога ў шматлікіх конкурсах, афармленне грамадскіх будынкаў, праца для ўсесаюзных і рэспубліканскіх выставак, удзел у скульптурным афармленні Дома

ўрада БССР, Дома Чырвонай Арміі, ВДНГ СССР, Маскоўскага ўніверсітэта...

Чым больш таленавіты майстар, тым больш складаны і строгі адбор робіць ён, прымушаючы гаварыць галоўнае, характэрнае. Такія лепшыя творы А. Глебава. У іх усё падпарадкавана галоўнай мары кожнага сапраўднага майстра — мары аб увасабленні духоўнай прыгажосці Жыцця і Чалавека.

...Старажытны Полацк. Тут у адным са сквераў, у цэнтры горада ўзвышаецца дванаццаціметровы помнік выдатнаму сыну беларускага народа, першадрукару і асветніку Франціску Скарыне. Бронзавая скульптура ўяўляе сабой фігуру гуманіста ў поўны рост, у адзенні і галаўным убранні вучонага эпохі Адраджэння. У руках ён трымае фаліант. Твару нададзены рысы, вядомыя па скульптурнаму партрэту, які знаходзіцца ў канферэнц-зале Падуанскага ўніверсітэта ў Італіі, дзе Скарына атрымаў вучоную ступень доктара медыцыны і некаторы час загадваў кафедрай.

Помнік першадрукару — не выпадковы эпизод у творчасці А. Глебава. Тэму Скарыны можна вызначыць як кульмінацыю пошукаў майстра, таму што ў гэтым вобразе ён убачыў увасабленне духоўных сіл і прыгажосці чалавека.

А чым былі для А. Глебава вобразы Я. Купалы і Героя Савецкага Саюза, беларуса, генерала Льва Даватара? Чаму яны так глыбока паўплывалі на творчы

лёт, на жыццёвае прызвание скульптара? Чаму праз немалую аддаленасць у часе гуманізм Скарыны стаў для А. Глебава крыніцай такога ж натхнення, як і простае і яснае паэтычнае слова Я. Купалы? Бо не выпадкова на п'едэстале помніка беларускаму песняру, над праектам якога мастак працаваў шмат гадоў, ён марыў высечы пранікнёныя купалаўскія радкі: «Занімай, Беларусь, маладая мая, свой пачэсны пасад між народамі».

У творчай спадчыне А. Глебава — работы самых розных жанраў. Тут і цудоўныя, напоўненыя цёлыняй і задушэўнасцю кампазіцыі «Юнацтва», «Гімнастыка», «Плыўчыка»; тут і віхурныя, востра эмацыянальныя работы аб вайне грамадзянскай — «Будзёнаўцы», «Атака»; і паэтычная «Элегія», і псіхалагічныя партрэты М. Фрунзе, К. Варашылава, артыста У. Уладзімірскага, і жанравыя — «На палымым стане», «Вечар на цаліне», і рэльеф «Партызаны Беларусі» на помніку-абеліску ў гонар герояў Вялікай Айчыннай вайны на плошчы Перамогі ў Мінску, і шматфігурная кампазіцыя «Сустрэча У. І. Леніна на Фінляндскім вакзале ў красавіку 1917 года»...

Сучаснасць бачання А. Глебава, блізкасць да рэальнай жывой рэчаіснасці, якая служыць пастаяннай крыніцай натхнення, — рысы, што вызначаюць спецыфіку мастацтва скульптара.

Будучыя пакаленні змогуць узяць шмат карыснага для сябе з таго творчага вопыту, якім так шчодро ўзбагаціў беларускае мастацтва, пластычную мову і вобразны строй твораў А. Глебаў.

Мастак пакінуў нам, нашчадкам, светлыя гераічныя вобразы нашых сучаснікаў і сучаснікаў нашых дзядоў і прадзедаў. Ён любіў жыццё і свята верыў у справу, якой жыве яго народ. Калі мы глядзім на створанае ім, нас не пакідае адчуванне радасці жыцця, праўды, прыгажосці. Таму творы скульптара А. Глебава будуць заўсёды сведчаннем савецкай эпохі, поўнай барацьбы, цяжкасцей і святла.

У гэтым і ёсць сіла народнасці яго мастацтва.

Барыс КРЭПАК.

НА ЗДЫМКАХ: А. ГЛЕБАЎ. Фрагмент помніка Ф. Скарыне ў Полацку; «Сустрэча У. І. Леніна на Фінляндскім вакзале ў красавіку 1917 года».

ТРАДЫЦЫЙНЫ агляд-конкурс мастацкай самадзейнасці «Студэнцкая вясна-78» прайшоў у Беларускам політэхнічным інстытуце. Першае месца занялі артысты з аўтаграфічнага факультэта.

БЕЛАРУСКІЯ дакументалісты завяршылі работу над фільмам «Слова маці», які прысвечан Васілю Шукшыну і расказвае аб вытоках творчасці пісьменніка.

НА АРХІТЕКТУРНЫМ факультэце БПІ адкрыта персанальная выстаўка работ студэнткі Алены Калганавай. Шэсць год дзяўчына займа-

еца жывапісам, у яе ўжо каля 300 работ. Але гэта яе першая выстаўка.

КЛУБ творчай моладзі Наваполацка сваё чарговае пасаджэнне правёў у Каўнасе. Тэмай заняткаў была творчасць вядомага літоўскага мастака і кампазітара М. Чурлёніса.

МАСКВІЧЫ маглі нядаўна пазнаёміцца з Беларуссю ў Цэнтральным доме работнікаў мастацтваў. У стылізаваную беларускую хату цёпла і шыра гасцей запрашала «гаспадыня» — заслужаная артыстка БССР Ганна Рыжкова. Дана-магалі ёй у гэтым удзельнікі фальклорна-харэаграфічнага ансамбля «Харошкі».

«КУПАЛІНКА» — мінскі гарадскі клуб самадзейнай песні на заключны ў гэтым сезоне канцэрт запрасіў лясенградскіх аматараў-выканаўцаў. Праграма іх выступлення спадабалася слухачам.

ВЫРАБЫ ДЛЯ ВЕНГРЫ

Вырабы беларускіх народных майстроў з'явіліся ў красавіку на прылаўках мастацкіх салонаў Будапешта і іншых гарадоў Венгрыі.

У пачатку гэтага года ў Палацы мастацтва Мінска была арганізавана выстаўка лепшых твораў народных майстроў Мастацкага фонду БССР для гасцей з Венгрыі, прадстаўнікоў мастацкіх салонаў-магазінаў. Дзевяноста вострым уразаў вырабаў майстроў Беларусі былі адабраны спецыялістамі ВНР.

ЗАПРАШАЕ «ДРУЖБА»

Мінскі магазін «Дружба», які спецыялізуецца на продажы літаратуры сацыялістычных краін, пераслаўся ў новае памяшканне. Цяпер ён размешчаны на Ленінскім праспекце ў доме № 91. «Дружба» мае сучасны інтэр'ер. Пры ўваходзе пакупні-

на сустракае пано, дзе адлюстраваны эмблемы знешнегандлёвых кніжных фірм тых краін, з якімі супрацоўнічае магазін.

Шырока прадстаўлена ў «Дружбе» літаратура Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Значна папоўніўся раздзел брацкай Польшчы. Цікавыя падборкі літаратуры дасланы з Венгрыі, Балгарыі, Югаславіі, Чэхаславакіі, Кубы, В'етнама, Манголіі.

У ГАСЦЯХ У «ЛЯВОНІХІ»

Наталлі Сідараўне Халецкай ужо за 80, але яна да гэтага часу ўдзельнічае ў народным фальклорна-этнографічным ансамблі «Лявоніха» саўгаса «Сцяг Кастрычніка» Бярэзінскага раёна. Нядаўна ансамблю споўнілася дзевяць гадоў. За гэты час самадзейныя артысты павывалі ў Мінску, Ленінградзе, Маскве, Кіеве, Вільнюсе, Грузіі.

У репертуары «Лявоніхі» звыш 100 народных песень і песень беларускіх кампазітараў.

ЦВЯРСКІ БУЛЬВАР, 25

РЭПАРТАЖ З ЛІТАРАТУРНАГА ІНСТЫТУТА ІМЯ М. ГОРКАГА

Гэты старадаўні двухпавярховы асабняк знаходзіцца ў цэнтры Масквы. Прыгожай чыгуннай агароджай, старымі раскідзістымі таполямі і клёнамі засланіўся ён ад шуму аднаго з бульвараў сталіцы — Цвярскага. На каменным слупе брамы барэльеф з адлюстраваннем Аляксандра Герцэна. Аўтар «Былога і дум» нарадзіўся ў гэтай гарадской сядзібе ў 1812 годзе. Памяць аб ім тут беражліва захоўваецца.

Так склалася, што асабняк даўно стаў родным для пісьменнікаў. У ім бывалі Брусаў, Маякоўскі, Ясенін... Але толькі ў савецкі час прыйшла да Дома Герцэна шырокая вядомасць. У пачатку трыццатых гадоў, па ініцыятыве Максіма Горкага, у гэтым гістарычным будынку размясціўся рабочы ўніверсітэт, пераўтвораны пазней у Літаратурны інстытут, які носіць з 1946 года імя заснавальніка сацыялістычнага рэалізму.

Кожную вясну ў адрас прыёмнай камісіі інстытута паступае вялікая колькасць пошты. Рабочы, школьнік, студэнт — людзі самага рознага жыццёвага вопыту і ўзросту мараць вучыцца ў Літаратурным інстытуце. Яны прадстаўляюць на творчы конкурс апублікаваныя і неапублікаваныя творы любога літаратурнага жанру. Прычым вершы або проза, крытычны артыкул або п'еса павінны не толькі сведчыць аб таленце аўтара, але і задавальняць фармальным патрабаванням. Напрыклад, проза павінна быць аб'ёмам не менш 35 машынапісных старонак. Тыя з маладых літаратараў (а яны павінны мець стаж работы не менш двух год), каму ўдалося вытрымаць творчы конкурс, дапускаюцца да ўступных экзаменаў. На завочнае аддзяленне штогод прымаецца 75 чалавек, на вочнае — 45.

Уявіце, што вы сталі студэнтам. Першы час, прыязджаючы ў інстытут к дзевяці раніцы, вы нічога асаблівага не заўважыце: лекцыі, практычныя заняткі... І ўсё ж у параўнанні з вучэбнымі курсамі іншых гуманітарных вышэйшых навучальных устаноў праграма Літаратурнага інстытута мае шэраг адметнасцей. Тут вучаюць тэорыю вершаскладання, драмы, мастацкай прозы і перакладу, выкладаюць мастацтва — і тэатральнае, і выяўленчае, і музычнае, а таксама кінадраматургію і кінамастацтва, культуру мовы, тэорыю рэдагавання, стылістыку.

Аднак што больш за ўсё адрознівае Літаратурны інстытут ад іншых гуманітарных вышэйшых навучальных устаноў — гэта творчыя семінары. Для іх вытокаў стаялі Канстанцін Федзін, Аляксей Суркоў, Леанід Собалеў, Леанід Ляонаў, Канстанцін Паустоўскі, Уладзімір Лугаўской...

...Аўторак, дзень, калі праходзяць заняткі семінараў. На кафедры творчасці сабраліся вядомыя савецкія пісьменнікі, якія праз некалькі мінут разыдуцца па аўдыторыях, дзе іх чакаюць студэнты.

Я падышоў да прэзіяка Віля Ліпатава.

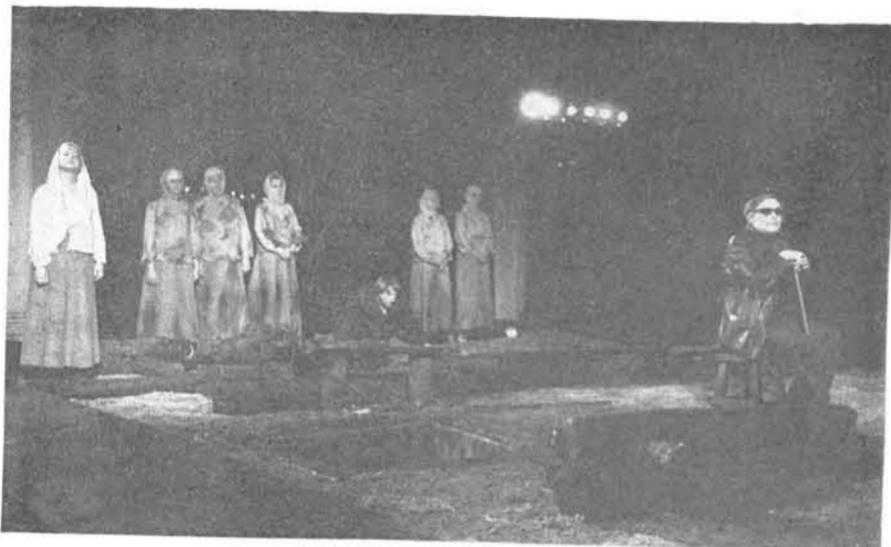
— Раскажыце, калі ласка, аб рабоце вашага семінара.

— Асноўная форма — абмеркаванне на занятках твора аднаго са студэнтаў. Выказваюцца самыя разнастайныя думкі, нярэдка ўспываюць гарачыя спрэчкі, у якіх, як кажучы, нараджаецца ісціна. Другая форма — заданні па стылістыцы, якія развіваюць у студэнтаў пачуццё слова.

ВЯРТАННЕ

Ў

ХАТЫНЬ

Драматычнай аповесцю назвалі спектакль яго стваральнікі — вядомы беларускі пісьменнік Алесь Адамовіч і пастаноўшчык Барыс Луцэнка. Другі год ідзе «Вяртанне ў Хатынь» на сцэне Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага ў Мінску. Летась спектакль быў паказаны ў Маскве ў час гастролі.

Пра што ж вядзецца гаворка? Алесь Адамовіч лічыць, што «галоўны персанаж у гэтай трагічнай гісторыі — Памяць Народная. Выразна гучыць яна з вуснаў Жанчыны, якая была сотні раз забіта, жывцом спалена і ўсё роўна памятае, абвінавачвае, пытаецца ў сябе і нас: «Дык што ж гэта было, людзі! Як магло і як можа такое быць!»

Не цяжка заставацца аптымістам, не ведаючы ўсёй праўды. Але тым большая цана аптымізму народа, які ўсё ведае і ўсё помніць, таму што гэта з ім адбывалася.

Многія людзі, такія як Фларыян Гайшун у спектаклі, вяртаюцца ў думках да трагічнага мінулага, каб глыбей

зразумець, чаму былі магчымы Асвенцімы, Хатыні, Хірасімы, якія ўмовы фарміравалі сучасных варвараў, і каб убачыць, дзе сёння ў свеце ўзнікаюць падобныя «перагрузкі» — палітычныя, ваенныя... У размовах і спрэчках нашага сучасніка з тымі людзьмі, што жывуць у яго памяці, нараджаецца спрадвечная ісціна: жыццё чалавека павінна будавацца на праўдзе, якой бы жорсткай яна ні была, а вера і маральнасць нададуць сілы.

«Які свет, такія і людзі», — гаворыць са сцэны шматпакутная Жанчына. Але ж мы ўсе разам, хто жыве на Зямлі, не павінны забываць: якія мы людзі, такі будзе і свет.

НА ЗДЫМКАХ: Гайшун — народны артыст СССР Р. ЯНКОЎСКИ; сцэна са спектакля; Жанчына — В. КЛЕБАНОВІЧ; паліцэйскі — А. БЯЛОЎ. Фота Р. КРАКАВА.

— Часам пытаюцца: няўжо Літаратурны інстытут можа падрыхтаваць пісьменніка? Няўжо можна стварыць талент? Што ён адказаў?

— Так, нельга стварыць з нічога талент мастака, але, калі ён ёсць, можна яго ўмацаваць, можна дапамагчы чалавеку стаць шырока адукаваным.

Гэтак жа думае і рэктар інстытута Уладзімір Піменаў. Рознымі шляхамі, — гаворыць ён, — прыходзяць людзі ў літаратуру. Адзін з гэтых шляхоў — Літаратурны інстытут, такі ж важны, як і кансерваторыя або Акадэмія мастацтваў. Літаратура, як музыка, як жываліс, — прафесія, а авалоданне прафесіяй — гэта вучоба, гэта перадача вопыту.

Я далёкі ад думкі, — працягвае рэктар, — што наш інстытут адзіная крыніца папаўнення савецкай маладой літаратуры. Аднак цікава ведаць, што ў свой час Літаратурны інстытут закончылі Канстанцін Сіманаў, Сяргей Міхалкоў, Юрый Бондараў, Аляксандр Чакоўскі, Бэла Ахмадуліна, Уладзімір Салаухін, Юлія Друніна і многія іншыя вядомыя пісьменнікі і паэты.

— Ці многа літаратараў у рэспублік і абласцей вучацца на вочным і заочным аддзяленнях Літаратурнага інстытута?

— У інстытуце сёння, — гаворыць Піменаў, — прадстаўнікі пяцідзесяці нацыянальнасцей. Мы рыхтуем, у прыватнасці, высокакваліфікаваных работнікаў мастацкага перакладу, якія не звяртаюцца да падрадкаўнікаў, а перакладаюць проста з арыгінала творы нацыянальных пісьменнікаў на рускую мову і тым садзейнічаюць яшчэ больш актыўнай прапагандзе шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

Ва ўзаемных адносінах адзін з адным студэнты Літаратурнага інстытута, людзі розных нацыянальнасцей, на практыцы спасцігаюць законы інтэрнацыяналізму, брацкай салідарнасці, павагі да нацыянальных культур. Так нараджаецца ў інстытуце творчая сувязь паміж літаратурамі розных рэспублік, брацкай дружбы маладых літаратараў.

Хачу адзначыць, што іменна ў Літаратурным інстытуце выраслі і сфарміраваліся такія, напрыклад, пісьменнікі, як Расул Гамзатаў і Чынгіз Айтматаў, цяпер лаўрэаты Ленінскай прэміі, якія змаглі злучыць у сваёй творчасці моцную нацыянальную аснову з шырокім інтэрнацыянальным круглядам.

Такія пісьменніцкія арганізацыі, як Дагестанская, Алтайская, Чувашская, Паўночна-Асецінская, Кабардзіна-Балкарская, складаюцца ў асноўным з новага пакалення літаратараў, выхаваных у Літаратурным інстытуце.

Вучацца ў нас і маладыя літаратары з сацыялістычных краін і краін Блізкага Усходу і Афрыкі, якія сталі на шлях развіцця.

Мы стараемся стварыць усе неабходныя ўмовы для творчай і навуковай работы студэнтаў, аспірантаў і выкладчыкаў. Да іх паліграфічны бібліятэка, якая мае багаты кніжны фонд.

Вядома, не ўсе, хто вучыцца ў інстытуце, абавязкова становяцца пісьменнікамі. У дыпламе выпускніка інстытута гаворыцца, што асоба, атрымаўшая яго, мае прафесію «Літаратурнага работніка». Наш выпускнік можа стаць журналістам, рэдактарам, літаратурным супрацоўнікам.

У заключэнне, скажаў рэктар, хачу адзначыць наступнае. У выхаванні маладых пісьменнікаў вялікую ролю адыгрывае культура. У сталіцы студэнты знаёмяцца з лепшымі дасягненнямі культуры, тэатрамі, музеямі, бібліятэкамі, з усім тым, што, акрамя вучобы, фарміруе пісьменніка, яго ўнутраны свет, яго мастацкі густ.

Георгій ПАДЛЕСКІХ,
карэспандэнт агенцтва
друку «Навіны».

З КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

ЯЕ ВЯЛІКАСЦЬ ПРАЎДА

Значнасць таго ці іншага твора асабліва добра бачыцца на пэўнай адлегласці. Час, які праходзіць пасля першага знаёмства з ім шырокага чытача, звычайна з'яўляецца тым своеасаблівым барометрам, па паказаннях якога вельмі выразна бачна, што ж даў ён нашай літаратуры ў цэлым. У дачыненні да новага рамана лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Івана Чыгрынава «Апраўданне крыві» ўжо цяпер, праз нейкі год з лішнім пасля яго надрукавання ў часопісе «Маладосць» (нядаўна ён выйшаў асобнай кнігай у выдавецтве «Мастацкая літаратура»), была руская публікацыя ў «Дружбе народаў», можна смела сказаць — узята новая, дагэтуль недасягальная яшчэ вышыня ва ўсёй савецкай ваеннай прозе.

Гаворачы яшчэ пра першы раман І. Чыгрынава «Плач перапёлкі», А. Аўчарэнка заўважыў, што твор вызначаецца «бязлітасным рэалізмам і паглыбленым псіхалагізмам». Менавіта гэтыя, надзвычай характэрныя рысы ўсёй творчасці пісьменніка знаходзяць свой працяг, далейшае сцвярдзенне ў «Апраўданні крыві». Сурова, мужна, але праўдзіва піша І. Чыгрынаў, адкрыта ўзімае вострыя, па-ранейшаму надзённыя пытанні, звязаныя з гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны.

У новым творы ўсё выразней бачыцца мастакоўская спроба паглядзець на вайну як на грамадскую і сацыяльную з'яву, заўважыць чалавека, які пазбавіўся няўпэўненасці ў сабе.

Зазыба і Чубар — не толькі два галоўныя героі, а па-сутнасці два полюсы ў раманах. Уважліва сочыш за кожным іх учынкам і з радасцю для сябе заўважаеш, што І. Чыгрынаў стварыў сапраўды народны характары. Ён выяўляе тыпы, вартыя таго, каб назаўсёды

застацца ў нашай літаратуры прыкладам чалавечай самаахвярнасці і самаадданасці, тыпы, якія ў пераломны гістарычны момант не толькі захавалі ў сабе ўсё ранейшае, лепшае, набытае цяжкім шляхам пазнання ісціны, але і здолелі зрабіць лепшымі іншых.

Зазыба «з тых лепшых прадстаўнікоў народа, у свядомасці якога акумулявалася ўсё найбольш чыстае, здоравае, сумленнае і непаталівае, на чым трымаецца ўклад жыцця». Па-сутнасці, у «Апраўданні крыві» Зазыба з'яўляецца асноўным героем, бо ўсе падзеі так ці інакш праходзяць праз яго ўспрыманне. Гэта ён, Зазыба, разам з фашысцкім паслугачом Брава-Жыватоўскім едзе ў Бабінавічы на нараду да каманданта, гэта ён перажывае радасць і пэўную трывогу, што сын Масей «не па чыстай прышоў» з турмы, а быў адпушчаны канвойным. Зноў-такі без Зазыбы не абыходзіцца ўзвядзенне моста, які фашысты загадалі тэрмінова будаваць замест узарванага. Смела, рашуча, без агляды рэжа ён «праўду-матку» ў вочы. Ці не ў гэтай апантанасці яго сіла?! Ці не ў перакананасці? І Брава-Жыватоўскі, які ў першыя ж дні вайны здрадзіў, перайшоў на бок ворага, пачынае адчуваць сябе ніякавата перад наступальнасцю Зазыбы.

Вернемся да першых старонак рамана. Яны месцамі нагадваюць своеасаблівы маналог, у якім Брава-Жыватоўскі даводзіць сваю «філасофію». Аднак ёсць яшчэ Зазыба. Засяроджаны, негаваркі і мудры... У маналогі Брава-Жыватоўскага «ўсё выразней адчуваўся здзіклявыя ноткі, і голас яго паступова рабіўся злосны і неярплівы, нійначай паліцэйскага раздражняла Зазыбава адмоўчанне».

Рэакцыя на ўсё гэта ў Зазы-

бы дасягнула свайго апошняга, калі яны разам ехалі ў Бабінавічы. Прагучалі словы, якія ў тых дні мог сказаць толькі чалавек, сапраўды чысты сваім сумленнем: «Бальшавікі — гэта людзі. Жывыя людзі. І ніякая ўлада не прымусяць іх адмовіцца ад сваіх перакананняў. Паспрабуй, выкінь з чалавеча душу. А перакананне — гэта і ёсць душа. Ну, а паколькі людзі жывуць паўсюль, паколькі без людзей на зямлі немагчыма, значыць і бальшавікі будуць заўсёды сярод іх».

«Шасцяронкай у вялікім механізме» па-ранейшаму бачыцца Чубар. Яго максімалізм, які месцамі пераходзіць у агонь выражэнне нейкай ідэі, без уліку абставін, у многім становіцца зразумелым, калі прыняць пад увагу тое, што «такія натуры, як Чубар, звычайна добра адчуваюць сябе ў калектыве». Застаўшыся ж сам-насам, калі трэба прымаць важныя рашэнні без указанняў «зверху», яны кідаюцца ў крайнасці.

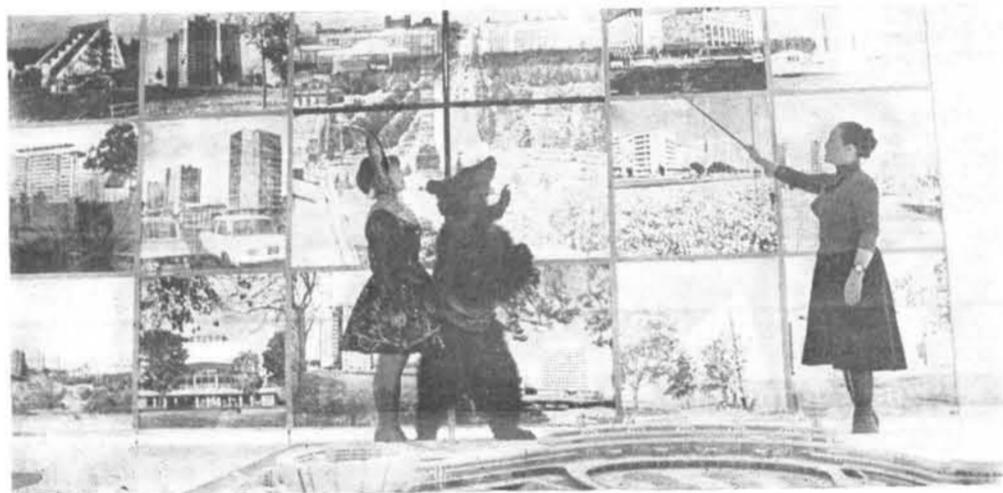
І Чыгрынаў не ідэалізуе Чубара, з усімі чалавечымі слабасцямі паказвае ён і іншыя вяскоўцаў, у тым ліку і Зазыбу. Тут зноў навідавоку тая жыццёвая праўдзінасць, якая заўсёды прысутнічае ў творах па-сапраўднаму мастацкіх, народных па свайму зместу.

Талент пісьменніка акрэсліваецца ўсё больш выразна, больш упэўнена. У «Апраўданні крыві» расказваецца пра лёс беларускай вёскі Верамейкі ў гады вайны, але прыкпенне ў характары настолькі моцнае, асэнсаванне рэчаіснасці — поўнае і ўсебаковае, што раман успрымаецца як адлюстраванне лёсу ўсяго савецкага народа, які выстаўляе перамогу ў смяротным змаганні з фашызмам.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

АЛІМПІЙСКАЯ ПРАГУЛКА ТОПЫ

Алімпіяду-80 чакаюць усе. Да гэтага грандыёзнага свята рыхтуюцца не толькі спартсмены, але і кандытары, шафёры, лётчыкі, артысты, прадаўцы магазінаў і нават цэлыя гарады наогул. Толькі мядзведзь Топу не кранала гэтая мітусня. Ён з задавальненнем выконваў свае салты на цыркавой арэне, смяшыў публіку і быў задаволены сабой. Але аднойчы маленькае мядзведзя Міша, якое нарадзілася з-пад пяра мастака Віктара Чыжыкава і стала сімвалам — талісманам Алімпіяды-80, даручыла Топу сур'езную справу. Мядзве-

дзю павязалі пояс з пяццю алімпійскімі колцамі і ўручылі камандзіровачнае пасведчанне. Было ад чаго разгубіцца. Добра, што побач аказалася Эльвіна Падчэрнікава, верны і надзейны сябар. Разам з ёй — заслужанай артысткай Расійскай Федэрацыі — і адправіўся Топу ў Мінск — горад алімпійскіх чэмпіёнаў, горад, дзе пройдзе адзін з этапаў футбольнага турніра Алімпіяды-80. Сонечным ранкам у Мінскім аэрапорце прызямліўся рэактыўны лайнер. Па трапу самалёта, які прыляцеў з Масквы, сышоў

Топу. Вось так у ліпені 1980 года прыляцяць сюды футбалісты многіх краін. Для іх пададуць камфартабельныя аўтобусы, на якіх спартсмены праедуць цераз увесь прыгажун-горад у алімпійскую вёску Стайкі. Такі шлях пераадолеў і Топу. У манежы спартыўнай базы ён сустрэўся з футбалістамі і адразу «ўпісаўся» ў каманду, паганяў мяч, паспрабаваў сябе ў ролі вара-тара. Пасля размінкі з футбалістамі жывы алімпійскі талісман трапіў у басейн, дзе трэніраваліся сапраўдныя алімпійцы — скакуны ў вадзе

Уладзімір Алейнік і Аляксандр Касяноў. У іх было чаму павучыцца мядзведзю, такія «нумары» яму і не сніліся. У лёгкаатлетчным манежы вырашыў Топу прабежчыся па рэкартанавых дарожках, памерацца сіламі з лёгкаатлетамі. Але дзе там... Вось падужацца б з кім. І Топу была прадастаўлена шчаслівая магчымасць сустрэцца з самім Мядзведзем! — з трохразовым алімпійскім чэмпіёнам Аляксандрам Мядзведзем. Адчуўшы магутную руку Мядзведзя, Топу падняў морду і зароў.

У канцы падарожжа падарылі касалапаму вялікі торт — вось ужо сапраўды прыемны сюрпрыз для ласуна. В. ДУТАУ.

НА ЗДЫМКАХ: самалёт прызямліўся ў Мінску; прыемна было Топу сустрэцца з праслаўленымі беларускімі спартсменамі Ларысай ГОРБІК, Аленай БЯЛОВАЙ і Аляксандрам МЯДЗВЕДЗЕМ; на ВДНГ БССР Топу пазнаёмілі з відамі Мінска; у кандытарскім магазіне «Рамонак» алімпійскаму мядзведзю падарылі духмяны торт з арэхамі. Фота Ю. ІВАНОВА.

ПЯТАЕ ВYДАННЕ

Варшаўскае выдавецтва «Людова спудзельня выдання» ў канцы мінулага года выпусціла зборнік выбранай паэзіі Максіма Танка. У паляслоўі Аляксандра Баршчэўскага да зборніка гаворыцца: «Максім Танк вось ужо сорак пяць год удзельнічае ў працэсе развіцця беларускай літаратуры. Смела рэагуе на змены, якія ад-

бываюцца ў паэзіі еўрапейскай і сусветнай. Умела спалучае беларускія паэтычныя традыцыі з наватарствам». Зборнік выйшаў у серыі «Бібліятэка паэтаў». Склаў яго Ежы Плесняровіч. Гэта была апошняя кніга вядомага польскага перакладчыка, даўняга сябра савецкай літаратуры, зробленая ім незадоўга да смерці.

З цёплым сяброўскім словам да польскага чытача ў зборніку звяртаецца Максім Танк. Гэта пятае выданне твораў народнага паэта Беларусі ў Польшчы. У 1951 годзе выйшла «Казка пра музыку», у 1965 — зборнік «На шляху дзікіх гусей», у 1974 — «Выбраныя вершы», у 1977 — дзёнік «Лісткі календара». Усе гэтыя кнігі, а таксама водгукі прэсы ПНР гавораць пра вялікую цікавасць польскага чытача да твораў беларускага паэта. Г. ЛЕСІК.

НЕ ПРАПАЛІ ГРОШЫ САЛДАТА

Нядаўна інжынер аршанскага станкабудаўнічага завода «Чырвоны барацьбіт» І. Мардзялёў быў запрошаны ў мясцовае аддзяленне Дзяржбанка СССР.

— Атрымайце свой уклад, — сказалі яму.

І на здзіўленае пытанне дадалі:

— Так, так, па вашай палявой укладной кніжцы № 7292415.

У цяжкім 1943 годзе механік-вадзіцель танка Іван Мардзялёў унёс на кніжку свае невялікія салдацкія зберажэнні. Пры вызваленні польскага горада Познань цудам застаўся жывым, з цяжкасцю выбраўшыся з палаючай машыны. Усе дакументы, у тым ліку і ашчадная кніжка, загінулі. Так і забыў салдат аб сваім укладзе, не да таго было.

Аднойчы на сустрэчы ветэранаў адзін з франтавых сяброў на помніў І. Мардзялёву пра гэты эпізод. Дзеля цікаўнасці былі танкіст вырашыў даведацца пра лёс сваіх зберажэнняў. Аказалася, што салдацкі уклад 35 гадоў чакаў свайго гаспадара.

Гумар

— На каго гэта твая жонка крычала ўнора вечарам?
— На сабаку.
— Бедны сабака! Я чуў, як яна пагражала адабраць у яго ключы ад кватэры.

Чалавек на вуліцы самлеў. Вакол сабраўся натоўп.
— Дайце бедалагу глыток віскі, — сказала спагадлівая лэдзі.

— Трэба больш паветра! — запатрабавала дама з парасонам.

— Дайце яму віскі, — паўтарыла лэдзі.
— Трэба адвезці яго ў бальніцу, — сказаў прахожы.

Хворы расплюшчыў вочы і прапантаў:

— Замаўчыце вы ўсе. Слухайце, што гаворыць гэта лэдзі!

Праходзячы па калідоры атэля, кіраўнік убачыў хлопчука — чысцільчыка абутку, які сядзеў на падлозе каля дзвярэй

гасцінічнага нумара і чысціў чаравікі.

— Чаму ты чысціш чаравікі не на тым месцы, дзе трэба! — гнейна закрычаў кіраўнік.

— Я не магу інакш, сэр, — адказаў хлопчык. — Гэты шатландскі джэнтльмен трымае іх з таго боку дзвярэй за шнуркі.

— Як мы накрывем страты? — пытаецца прэзідэнт кампаніі на сходзе савета дырэктароў.

— Пры дапамозе чарніла, — адказаў адзін з прысутных.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 741